

Vergaderjaar 2011–2012

32 503

Homogene Groep Internationale Samenwerking 2011 (HGIS-nota 2011)

Nr. 5

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

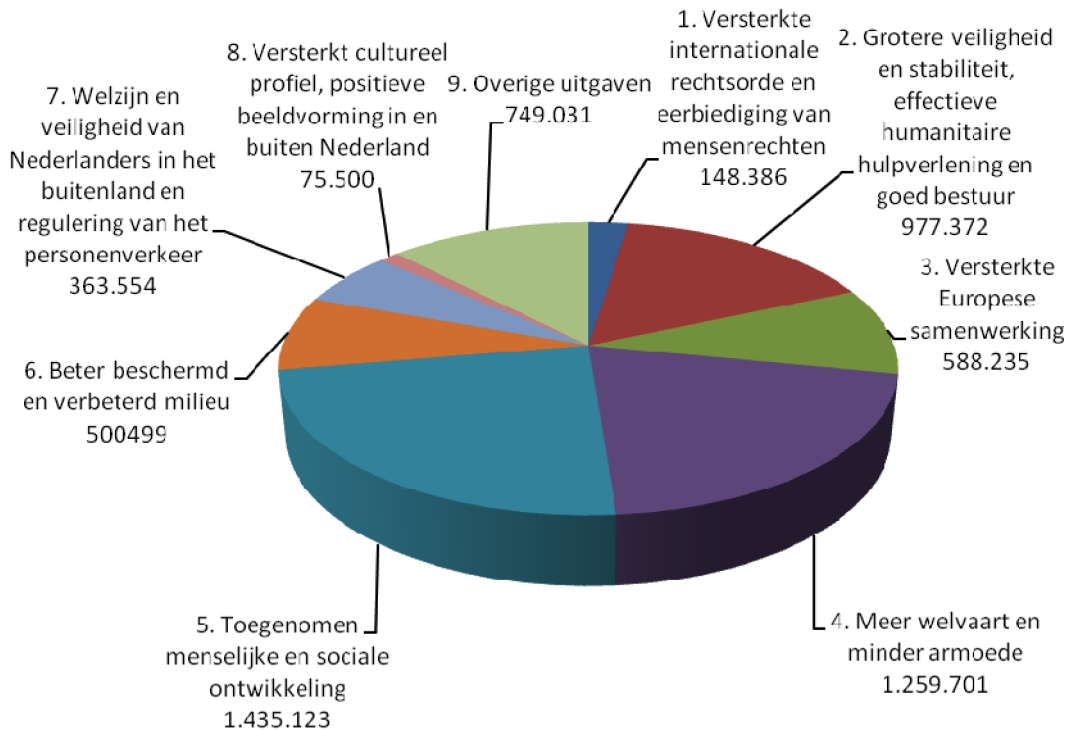
Den Haag, 16 mei 2012

Hierbij bied ik u het jaarverslag 2011 aan van de Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS).

Het HGIS-jaarverslag 2011 geeft inzicht in de besteding van de Nederlandse middelen aan internationale samenwerking in 2011. Het verslag volgt de indeling van het jaarverslag van het ministerie van Buitenlandse Zaken. Het tekstuele verslag gaat in de op de beleidsthema's en vervolgens worden in tabellen de HGIS-uitgaven gepresenteerd naar departement, begrotingsartikel en, voor de bilaterale ontwikkelingssamenwerking, naar partnerland. Voor meer gedetailleerde informatie verwijs ik naar de jaarverslagen van de betrokken HGIS-departementen.

De minister van Buitenlandse Zaken,
U. Rosenthal

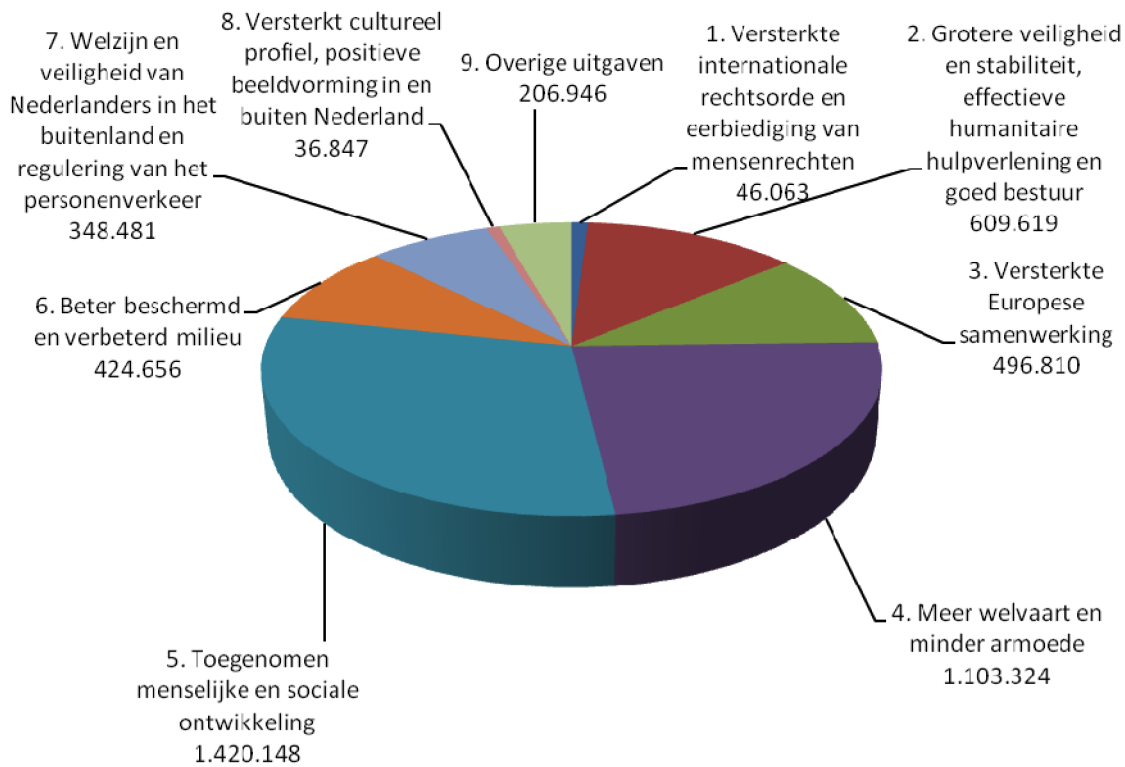
Figuur 1. HGIS-uitgaven 2011 naar beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

Totale omvang van de HGIS 2011: 6,097 miljard

Begroting en realisaties 2011 naar beleidsthema	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011
1. Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten	151 446	- 3 060	148 386
2. Vrede, veiligheid en conflictbeheersing	1 034 860	- 57 488	977 372
3. Versterkte Europese samenwerking	616 609	- 28 374	588 235
4. Meer welvaart en minder armoede	1 353 050	- 93 349	1 259 701
5. Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling	1 352 996	82 127	1 435 123
6. Beter beschermd en verbeterd milieu	612 800	- 112 301	500 499
7. Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer	299 937	63 617	363 554
8. Versterkt cultureel profiel, positieve beeldvorming in en buiten Nederland	69 937	5 563	75 500
9. Overige uitgaven	897 976	- 148 945	749 031
Totaal	6 389 611	- 292 210	6 097 401

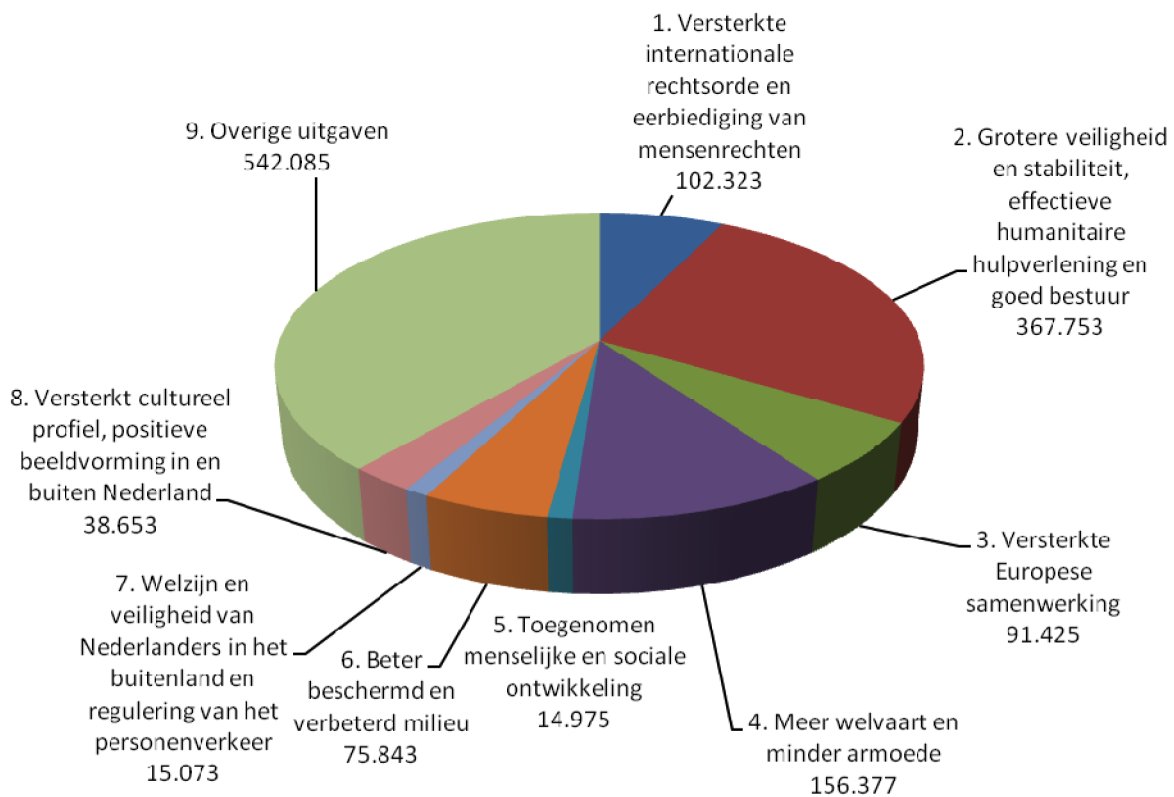
Figuur 2. ODA-uitgaven naar beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

Totale omvang van de ODA-uitgaven: 4,693 miljard

ODA-uitgaven naar beleidsthema	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011
1. Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten	40 459	5 604	46 063
2. Vrede, veiligheid en conflictbeheersing	612 661	- 3 042	609 619
3. Versterkte Europese samenwerking	519 000	- 22 190	496 810
4. Meer welvaart en minder armoede	1 191 188	- 87 864	1 103 324
5. Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling	1 339 639	80 509	1 420 148
6. Beter beschermd en verbeterd milieu	470 593	- 45 937	424 656
7. Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer	281 998	66 483	348 481
8. Versterkt cultureel profiel, positieve beeldvorming in en buiten Nederland	27 646	9 201	36 847
9. Overige uitgaven	218 201	- 11 255	206 946
Totaal	4 701 385	- 8 491	4 692 894

Figuur 3. Non-ODA uitgaven naar beleidsthema (bedragen x EUR 1000)

Totale uitgaven non-ODA: 1,404 miljard

Non-ODA-uitgaven naar beleidsthema	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011
1. Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten	110 987	- 8 664	102 323
2. Vrede, veiligheid en conflictbeheersing	422 199	- 54 446	367 753
3. Versterkte Europese samenwerking	97 609	- 6 184	91 425
4. Meer welvaart en minder armoede	161 862	- 5 485	156 377
5. Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling	13 357	1 618	14 975
6. Beter beschermd en verbeterd milieu	142 207	- 66 364	75 843
7. Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer	17 939	- 2 866	15 073
8. Versterkt cultureel profiel, positieve beeldvorming in en buiten Nederland	42 291	- 3 638	38 653
9. Overige uitgaven	679 775	- 137 690	542 085
Totaal	1 688 226	- 283 719	1 404 507

Inhoudsopgave

1. Leeswijzer	6
2. Beleidsprioriteiten	7
3. HGIS Toelichting per beleidsthema	9

Financiële Bijlagen

Bijlage 1a. HGIS-uitgaven 2011 horizontaal	27
Bijlage 1b. HGIS-ontvangsten 2011 horizontaal	30
Bijlage 2. ODA-uitgaven 2011 naar beleidsthema	31
Bijlage 3. ODA-prestatie 2011	33
Bijlage 4. ODA-uitgaven 2011 per land	34
Bijlage 5. Non-ODA uitgaven 2011 per beleidsthema	38

1. Leeswijzer

De Homogene Groep Internationale Samenwerking (HGIS) is een budgettaire constructie binnen de rijksbegroting. De HGIS maakt het mogelijk om de uitgaven van de verschillende departementen op het gebied van internationale samenwerking te bundelen, om zo de onderlinge samenhang te illustreren. Het doel van de HGIS is om als instrument te worden ingezet voor een geïntegreerd en coherent buitenlands beleid.

Het HGIS-jaarverslag 2011 gaat beknopt in op de activiteiten en de resultaten die in 2011 met de HGIS-middelen zijn gerealiseerd. Daarmee is het HGIS-jaarverslag een bundeling van elementen uit de jaarverslagen van de verschillende departementen.

Het jaarverslag spiegelt volgens de begrotingssystematiek de HGIS-nota voor 2011, waarbij de beleidsthema's van het ministerie van Buitenlandse Zaken worden gevolgd. In de HGIS-nota 2011 waren echter ook thematische tabellen opgenomen die in dit HGIS-jaarverslag niet worden opgenomen omdat in de Basisbrief besloten is dat er geen inputdoelstellingen voor ontwikkelingssamenwerking meer worden vastgesteld.

De budgetten in de HGIS-nota 2011 zijn gebaseerd op de Miljoenennota 2011 zoals die door kabinet Balkenende IV gepresenteerd is. De begroting voor 2011 werd echter nog gewijzigd op basis van het Regeerakkoord van het kabinet Rutte bij incidentele wet. Het HGIS-jaarverslag laat het verschil zien tussen de begroting, inclusief deze incidentele supplettoire begroting op basis van het Regeerakkoord, en de realisatie.

Dit jaarverslag gaat beknopt in op de activiteiten en resultaten die in 2011 met de HGIS-middelen zijn uitgevoerd en behaald. Het verslag is ontleend aan de jaarverslagen van de verschillende ministeries en geeft inzicht in de grote lijnen. Meer gedetailleerde toelichtingen staan derhalve in de jaarverslagen van de ministeries, in het bijzonder in dat van het ministerie van Buitenlandse Zaken.

Binnen de HGIS is een tweedeling te maken tussen de uitgaven aan *Official Development Assistance* (ODA) en de overige uitgaven aan internationale samenwerking, vaak kortweg aangeduid met «non-ODA».

2. Beleidsprioriteiten

De regering heeft voor een scherper en beter geïntegreerd buitenlands beleid drie pijlers geformuleerd: welvaart, veiligheid en vrijheid.

Onder de pijler *welvaart* ligt de focus op het versterken van het internationale handels- en financieringsklimaat en op duurzame economische groei, zowel in ontwikkelingslanden als in al ontwikkelde landen. Het beleid richt zich op het verbeteren van de internationale marktwerking door het faciliteren van markttoegang en door het verzekeren van een gelijk speelveld. Dit geldt zowel voor Nederlandse bedrijven in het buitenland als voor de positie van ontwikkelingslanden op internationale markten.

In 2011 werden hiervoor bijvoorbeeld publiek-private partnerschappen aangegaan om de Nederlandse kennis en kunde uit de topsectoren te laten samenwerken op het gebied van ontwikkelingssamenwerking. Verder is in 2011 de economische diplomatie verdiept ter bevordering van de handel. De ministeries van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en Buitenlandse Zaken werken nauw samen op het gebied van internationale marktwerking. Het ministerie van Financiën speelt daarbij ook een belangrijke rol bij de multilaterale banken en ontwikkelingsfondsen.

De tweede pijler, *veiligheid*, omvat alle activiteiten ter bevordering van de internationale rechtsorde en internationale stabiliteit. Dit omvat de internationale inzet van de ministeries van Defensie, Veiligheid en Justitie en Buitenlandse Zaken. In 2011 heeft Nederland een actieve bijdrage geleverd aan het mitigeren van risico's voor de internationale stabiliteit met onder meer de civiele politietrainingsmissie in Afghanistan, de anti-piraterij operaties voor de kust van Somalië en de NAVO-operatie *Unified Protector* in Libië.

Onder de derde pijler, *vrijheid*, valt de inzet voor mensenrechten wereldwijd. In 2011 werd de mensenrechtenstrategie geactualiseerd voor een scherpere inzet. Deze actualisatie beoogt een doelgericht en effectief mensenrechtenbeleid te realiseren waarbij de inzet zich met name richt op vijf prioritaire thema's: (1) selectieve inspanningen ter verdediging van mensenrechten in zwaar repressieve regimes, (2) aanpakken van ernstige mensenrechtenschenders, (3) ondersteuning van mensenrechtenverdedigers, (4) vrijheid van meningsuiting inclusief internetvrijheid en vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, en (5) maatschappelijk verantwoord ondernemen. Nederland heeft zich in 2011 bovendien ingespannen voor de positie van vrouwen en religieuze minderheden en voor de rechten van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders.

Daarnaast kent het buitenlands beleid een aantal dwarsdoorsnijdende onderwerpen, zoals de activiteiten van de ministeries van Infrastructuur en Milieu en Economische Zaken, Landbouw en Innovatie op gebied van klimaat en energiezekerheid.

Ontwikkelingssamenwerking is een integraal onderdeel van het buitenlands beleid, waarbij de drie pijlers van het buitenlands beleid alle drie aan de orde komen. Zoals in de Basisbrief in 2010 werd aangekondigd, werd ontwikkelingssamenwerking in 2011 herzien. Voor een efficiënte en effectieve ontwikkelingssamenwerking is gekozen om in te zetten op vier speerpunten waarop Nederland meerwaarde kan bieden, namelijk (1) voedselzekerheid, (2) veiligheid en rechtsorde, (3) water en (4) seksuele en reproductieve gezondheid en rechten.

In 2011 is in de Focusbrief een verdere hervorming aangekondigd. Er is gekozen om te werken met 15 partnerlanden in plaats van 33, waarbij rekening is gehouden met het armoede- en inkomensniveau van landen en het perspectief op resultaten.

In 2011 is ook gewerkt aan de modernisering van de Nederlandse diplomatie, zoals aangekondigd per brief aan de Kamer. Het uitgangspunt is het centraal stellen van Nederlandse belangen, onder andere door intensivering van de economische diplomatie en de vereenvoudiging van de consulaire dienstverlening.

3. HGIS Toelichting per beleidsthema

Beleidsthema 1. Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten

Nederland heeft zich in 2011 op verschillende manieren ingezet voor een versterkte internationale rechtsorde en mensenrechten. Dat is mede verbonden aan ons belang om als internationale economie op betrouwbare en voorspelbare wijze zaken te kunnen doen. In artikel 90 van de grondwet is vastgelegd dat de Nederlandse staat de internationale rechtsorde moet bevorderen.

De Nederlandse inzet vindt onder meer plaats door bijdragen aan internationale hoven en tribunalen. In 2011 heeft Nederland zich bijvoorbeeld actief ingezet voor de uitbreiding van het lidmaatschap van het Internationaal Strafhof (*International Criminal Court*, ICC). De consolidatie van het ICC blijkt onder andere uit het feit dat de VN-Veiligheidsraad Libië heeft doorverwezen naar het ICC.

Nederland heeft ook actief bijgedragen aan het versterken van de Europese rechtsorde. Nederland droeg bij aan de institutionele en juridische vraagstukken. Daarnaast faciliteerde Nederland de in Den Haag gevestigde organisaties Europol en Eurojust. De ministers van Buitenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie hebben gezamenlijk het kabinetsstandpunt verwoord ten aanzien van een effectiever en efficiënter Europees Hof van de Rechten van de Mens.

Daarnaast heeft Nederland in 2011 haar mensenrechtenstrategie geactualiseerd met de notitie «Verantwoordelijk voor vrijheid: mensenrechten in het buitenlandsbeleid». Deze actualisatie beoogt een doelgericht en effectief mensenrechtenbeleid te realiseren waarbij de inzet zich met name richt op vijf prioritaire thema's: (1) selectieve inspanningen ter verdediging van mensenrechten in zwaar repressieve regimes, (2) aanpakken van ernstige mensenrechtenschenders, (3) ondersteuning van mensenrechtenverdedigers, (4) vrijheid van meningsuiting inclusief internetvrijheid en vrijheid van godsdienst en levensovertuiging, en (5) maatschappelijk verantwoord ondernemen. Het mensenrechtenfonds wordt selectiever ingezet. Hiertoe is het aantal landen dat in aanmerking komt, gehalveerd. Om zo effectief mogelijk te opereren, vindt er een dialoog plaats met landen en wordt waar mogelijk aansluiting gezocht bij mensenrechtenverplichtingen die zij reeds zijn aangegaan. Deze zogenaamde receptorbenadering benadrukt dat mensenrechten universeel zijn, maar dat de implementatie ervan een nationale aangelegenheid is. Ook wordt in het veld gewerkt met bestaande sociale instituties, zoals vrouwengroepen, vakbonden, kerkelijke organisaties, LHBT-organisaties en denktanks.

In 2011 heeft Nederland zich bovendien ingespannen voor de positie van vrouwen en religieuze minderheden en de rechten van lesbiennes, homoseksuelen, biseksuelen en transgenders.

In de OESO is onder het Nederlands voorzitterschap een apart hoofdstuk mensenrechten opgenomen in de in mei 2011 herziene richtlijnen voor maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Tabel 1. Versterkte internationale rechtsorde een eerbiediging van de mensenrechten (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	01.01 Internationale rechtsorde	47 330	5 154	5 729	1 084	53 059	6 238
	01.02 Mensenrechten	49 539	35 305	6 063	4 520	55 602	39 825
V&J	01.03 Internationale juridische instellingen	21 400	0	- 7 517	0	13 883	0
	13.03.01 Rechtshandhaving/Europol en Eurojust	32 677		- 7 344		25 333	
	13.03.03 Rechtshandhaving/NFI	500		9		509	
	Totaal	151 446	40 459	- 3 060	5 604	148 386	46 063

Financiële toelichting

BZ – De verhoging van het budget met EUR 5,7 miljoen is het gevolg van een hogere verdragscontributie aan de Verenigde Naties, vanwege een toename van het budget van de VN en vanwege een bijdrage aan de renovatie aan het VN-hoofdkantoor. De verhoging van het budget voor mensenrechten met EUR 6.1 miljoen wordt voornamelijk veroorzaakt door een extra bijdrage aan de *Office of the High Commissioner of Human Rights* specifiek voor Tunesië en Egypte. De verlaging van het budget voor internationale juridische instellingen wordt veroorzaakt door een lager uitgevallen bijdrage aan het Internationale Strafhof in Den Haag, met name omdat de sloopkosten van de oude gebouwen op de nieuwbouwlocatie lager zijn dan voorzien.

V&J – De verlaging van het budget voor rechtshandhaving (Europol en Eurojust) is veroorzaakt door een vertraging van de werkzaamheden aan de nieuwbouw van Europol.

Beleidsthema 2. Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur

Het vergroten van de veiligheid en stabiliteit in de wereld vormt een belangrijke conditie voor zowel onze veiligheid als voor effectieve armoedebestrijding en voor het functioneren van de democratie en rechtsorde in ontwikkelingslanden.

De kabinetsbrede inzet voor de opbouw van fragiele staten draagt daar op een belangrijke manier aan bij. In 2011 hebben de ministeries van Defensie, Buitenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie samen gewerkt aan de geïntegreerde politietrainingsmissie in Afghanistan. De geïntegreerde benadering maakt het mogelijk om defensie, diplomatie en ontwikkelings-samenwerking op coherente wijze in te zetten. Nederland heeft tevens bijgedragen aan politietrainingsmissies op EU-niveau in Kosovo en Irak, en aan trainingen aan wetgevingsjuristen en magistraten in onder andere Rusland en Turkije.

Geïntegreerde politietrainingsmissie in Afghanistan

Afghanistan maakt zich op om eind 2014 de volle verantwoordelijkheid te dragen voor de veiligheid in het land. In januari 2011 is besloten dat Nederland de komende vier jaar Afghanistan hierbij gaat ondersteunen door de civiele politie te versterken en de juridische keten beter te laten functioneren in de noordelijke provincie Kunduz en de hoofdstad Kabul. In de zomer van 2011 is de missie van start gegaan. Militairen, politiefunctionarissen en diplomaten werken nauw samen binnen de missie. In Den Haag ligt de coördinatie bij de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie en Veiligheid en Justitie.

In Kunduz krijgt de civiele politie, van basisagent tot hoger kader, een kwaliteitsimpuls door intensieve training en begeleiding. Deze taken worden uitgevoerd door politiefunctionarissen via de Europese politietrainingsmissie EUPOL en de Koninklijke marechaussee in nauwe samenwerking met Nederlandse militairen.

Eén van de lessen uit de evaluatie over de Uruzgan missie die in het najaar van 2011 aan de Kamer is gestuurd, is het belang van aandacht voor de werking van de juridische keten. Vandaar dat ook de versterking van de juridische sector zoals de rechterlijke macht, aanklagers en advocatuur belangrijk onderdeel van de missie is, hetgeen in Kunduz wordt uitgevoerd door NGO's en civiele experts van EUPOL.

Tenslotte wordt ook in Kabul door Nederland in het kader van de geïntegreerde politietrainingsmissie via EUPOL het midden en hoger politiekader de rechterlijke macht, aanklagers en advocaten getraind, gementord en geadviseerd.

De krijgsmacht heeft van 23 maart tot en met 31 oktober tevens een bijdrage geleverd aan de NAVO-operatie *Unified Protector* (OUP) in Libië. OUP had, op basis van resolutie 1973 van de VN-Veiligheidsraad, tot doel de bevolking te beschermen en toezicht te houden op de naleving van een *No Fly Zone* en het tegen Libië ingestelde wapenembargo. De Nederlandse bijdrage heeft bestaan uit een mijnenjager, zes F-16 jachtvliegtuigen en een KDC-10 tankvliegtuig. Ook hebben Nederlandse militairen deelgenomen aan AWACS-vluchten en hebben zij deel uitgemaakt van verschillende NAVO-hoofdkwartieren.

Nederland heeft ook een actieve bijdrage geleverd aan de bestrijding van piraterij, onder andere als deelnemer aan de NAVO-operatie *Ocean Shield* met Hr.Ms. De Ruyter en Hr. Ms. Tromp, en aan de EU-operatie *Atalanta* met Hr.Ms. Zuiderkruis.

Op het gebied van vredesopbouw werkt Nederland samen met de militaire en civiele missies van de VN, de NAVO en de EU. Zo is er onder andere een bijdrage geleverd aan de *UN Mission in Sudan* (UNMIS), die na de onafhankelijkheid van Zuid-Soedan op 9 juli 2011 is overgegaan in de *UN Mission In South Sudan* (UNMISS). Daarnaast is de eerste fase van het programma voor de ontwikkeling van de veiligheidssector in Burundi (*Security Sector Development and Reform*) met succes voltooid.

De rechtstaatbevordering in ontwikkelingslanden volgt uit het feit dat goed bestuur een dwarsdoorsnijdend thema is dat de speerpunten ondersteunt. In 2011 werd rechtstaatbevordering opgenomen in de programma's in de partnerlanden Oeganda, Rwanda en Indonesië, waardoor onder andere in Oeganda de achterstand in de behandeling van zaken afnam en in Rwanda juridische advieskantoren werden opgezet in alle districten.

Ook via internationale fora, zoals de NAVO en de EU, heeft Nederland zich ingespannen voor veiligheid en stabiliteit, onder meer door zich in te zetten op meer synergie tussen de activiteiten van internationale organisaties. In internationaal verband werden thema's als het bestrijden van terrorisme en het bestrijden van de proliferatie van massavernietigingswapens verder uitgediept. Nederland heeft bijvoorbeeld een belangrijke bijdrage geleverd aan de oprichting van het *Global Counter-Terrorism Forum* in september 2011.

Het jaar 2011 werd gekenmerkt door een aantal humanitaire crises, waaraan Nederland een snelle en flexibele bijdrage heeft kunnen leveren; onder meer door 80 procent van de middelen voor noodhulp ongeoormerkt uit te besteden aan de VN of Rode Kruis-organisaties; en door de coördinatie van de hulp per sector te coördineren. De ministeries van Buitenlandse Zaken en Veiligheid en Justitie hebben zich er samen sterk voor gemaakt dat de rampen respons van de EU bijdraagt aan de snelheid en effectiviteit van humanitaire hulpverlening.

Op het gebied van energievoorzieningszekerheid hebben de ministeries van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en Buitenlandse Zaken gezamenlijk het beleid ten aanzien van energierelaties met prioritaire landen en regio's alsmede multilaterale organisaties vastgelegd in de door de Ministerraad goedgekeurde notitie «Naar een nieuw kader voor internationale energierelaties». In dit beleidsdocument wordt het streven naar diversificatie van aanvoerroutes en van energiebronnen nader uitgewerkt. Belangrijk resultaat van de Nederlandse energiediplomatie was de verkiezing van oud-minister Maria van der Hoeven tot *Executive Director* van het *International Energy Agency*. Tegen de achtergrond van de uitval van de Libische olieproductie besloten de lidstaten van deze organisatie, inclusief Nederland, noodvoorraden in te zetten met het oog op de stabiliteit van de oliemarkten.

Verder steunde Nederland onder andere de *International Renewable Energy Agency* en het *Extractive Industries Transparency Initiative*.

De gezamenlijke inzet van de verschillende ministeries op het speerpunt veiligheid en rechtsorde draagt bij aan het behalen van de doelstellingen zoals geformuleerd in de Focusbrief in 2011, in het bijzonder in fragiele staten.

Tabel 2. Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	02.01 Nationale en bondgenootschappelijke veiligheid	17 543	0	- 4 913	0	12 630	0
	02.02 Bestrijding internationaal terrorisme	500	0	0	0	500	0
	02.03 Non-proliferatie en ontwapening	9 553	2 875	4 302	377	13 855	3 252
	02.04 Conventionele wapenbeheersing	0	0	0	0	0	0
	02.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	350 668	225 435	3 594	- 16 209	354 262	209 226
	02.06 Humanitaire hulpverlening	252 267	250 000	12 988	14 117	265 255	264 117
	02.07 Goed bestuur	133 635	121 351	4 136	738	137 771	122 089
V&J	91.01.01/23.02.01 Civ.crisisbeh.missies/uitz. politiefunctionarissen	0	0	6 997	6 935	6 997	6 935
Defensie	20 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (diverse operaties)	270 694	13 000	- 84 592	- 9 000	186 102	4 000
	Totaal	1 034 860	612 661	- 57 488	- 3 042	977 372	609 619

Financiële toelichting

BZ – De verlaging van het budget voor nationale en bondgenootschappelijke veiligheid wordt veroorzaakt doordat de nieuwbouw van het NAVO-hoofdkwartier in Brussel enerzijds is vertraagd en anderzijds goedkoper is geworden. De uitgaven voor non-proliferatie en ontwapening zijn gestegen omdat de contributie voor 2012 aan de *Comprehensive Nuclear Test Ban and Treaty Organization* en de *Organization for the Prohibition of Chemical Weapons* al in 2011 is betaald. De verhoging van de uitgaven aan regionale stabiliteit en crisisbeheersing is een gesaldeerd effect. Enerzijds is er sprake van een verhoging vanwege de bijdrage aan de Kunduz trainingsmissie. Anderzijds is er sprake van een verlaging omdat er geplande activiteiten niet zijn doorgegaan en doordat de betalingen aan het Medefinancieringsstelsel (MFS)-I lager uit zijn gevallen en de nieuwe uitgaven voor het MFS niet meer op dit artikel worden geboekt.

Defensie – De verlaging van het budget voor het uitvoeren van crisisoperaties hangt samen met de *International Security Assistance Force (ISAF) redeployment*. Er is minder personeel ingezet dan voorzien, en bovendien is de *Redeployment Task Force* sneller afgebouwd dan gepland. Daarnaast is het onderhoud en herstel van het uit Afghanistan teruggekeerde materieel vertraagd. De uitgaven aan de geïntegreerde politietrainingsmissie in Kunduz vielen eveneens lager uit dan begroot omdat de realisatie van de permanente infrastructuur in Kunduz en Mazar-e-Sharif vertraging opliep. De aangegeven vertragingen leiden tot het doorschuiven van een deel van deze uitgaven naar latere jaren.

Beleidsthema 3. Versterkte Europese samenwerking

De welvaart en stabiliteit van Nederland wordt bevorderd door een sterke Europese samenwerking. In 2011 heeft de samenwerking op Europees niveau bijgedragen aan het vinden van antwoorden op mondiale uitdagingen, zoals de financiële crisis en klimaatontwikkelingen. Nederland heeft zich ingezet voor een versterking van de begrotingsdiscipline van de lidstaten en het groeivermogen van de Europese economie. Dat heeft onder andere geresulteerd in een prudenter Stabiliteits- en Groeipact. Op Europees niveau is ook de inzet van de lidstaten voor de VN Klimaatop in Durban in 2011 bepaald.

Daarnaast heeft Nederland zich ingezet voor een effectief optreden van de EU naar derde landen, met in 2011 in het bijzonder aandacht voor het nabuurschapsbeleid voor de Arabische regio. Nederland heeft, tijdens het voorzitterschap van de Benelux-unie in 2011, samen met elf andere lidstaten gepleit voor meer synergie tussen de Europese Dienst voor Extern Optreden en de nationale diplomatieke diensten. Het Programma voor Maatschappelijke Transformatie (MATRA) heeft in 2011 bijgedragen aan het transformatieproces richting democratische, pluriforme rechtstaten door middel van versterking van het maatschappelijk middenveld in landen in Oost- en Zuidoost-Europa en Marokko.

Met betrekking tot het uitbreidingsbeleid heeft Nederland vastgehouden aan het «strikt-en-eerlijk» beleid. Dat dit beleid zijn vruchten afwerpt, bleek in 2011 toen Servië de laatste twee door het Joegoslavië-tribunaal gezochte verdachten Mladić en Hadžić arresteerde. Nederland heeft in 2011 steun uitgesproken voor de visie van de Europese Commissie voor de toekomst van het Europese ontwikkelingsbeleid, waarbij de EU, net als Nederland, een sterkere focus en een gedifferentieerde aanpak voorstelt. De gedifferentieerde aanpak stelt mensenrechten en goed bestuur centraal, en wil gezamenlijke programmering tussen de Commissie en de lidstaten de norm maken.

Ook de Raad van Europa (RvE) heeft het voornemen geuit om zich meer op kernthema's te richten; waarbij de thema's mensenrechten, democratie en rechtsstatelijkheid centraal komen te staan. Nederland steunt deze ontwikkeling en heeft zich ingezet voor het behouden dan wel vergroten van de monitoringsinstrumenten van de RvE.

Tabel 3. Versterkte Europese Samenwerking (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidsrelin/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	03.02 Ondersteuning bij pre- en postaccessie	9 428	0	- 3 566	3 710	5 862	3 710
	03.03 EOF Europees Ontwikkelingsfonds	189 133	189 133	- 25 900	- 25 900	163 233	163 233
	03.04 Nederlandse positie in de EU	3 145	0	715	0	3 860	0
	03.05 Raad van Europa	9 303	0	377	0	9 680	0
Toerek.	EU-begroting	405 600	329 867	0	0	405 600	329 867
	Totaal	616 609	519 000	- 28 374	- 22 190	588 235	496 810

Financiële toelichting

BZ – De uitgaven voor het MATRA-programma zijn verlaagd met ruim EUR 3 miljoen omdat het besluit was genomen om de nieuwe verplichting voor het MES-programma pas in 2012 in te laten gaan. De uitgaven voor het Europees Ontwikkelingsfonds zijn verlaagd omdat de financieringsbehoefte van de Commissie in 2011 lager was dan verwacht als gevolg van vertragingen in regionale programma's.

Beleidsthema 4. Meer welvaart en minder armoede

Nederland streeft naar duurzame economische ontwikkeling en armoedevermindering in ontwikkelingslanden en naar versterkte internationale economische betrekkingen. In dit kader heeft Nederland zich in 2011 ingezet voor een voorspelbaar en niet-discriminerend handelssysteem waarbij voldoende aandacht is voor de belangen van de minst ontwikkelde landen.

Ook heeft Nederland zich ingezet voor de ontwikkeling van de private sector in ontwikkelingslanden als motor voor groei en armoedevermindering. Daarbij wordt speciaal gekeken naar het speerpunt voedselzekerheid, waaraan de Nederlandse topsectoren *Agro&Food* en tuinbouw een belangrijke bijdrage kunnen leveren. In 2011 is het beleid ten aanzien van het speerpunt voedselzekerheid ontwikkeld, wat resulteerde in de Beleidsbrief Voedselzekerheid. In zes Afrikaanse landen zijn *fast track* initiatieven gestart, zoals in Ethiopië een aantal programma's voor de verbetering van de toegang van boeren tot zaaigoed, kleinschalige tuinbouw en ontwikkeling van melkveehouderij en -verwerking. Ook is een aantal goedlopende publiek-private partnerschappen opgeschaald, zoals bijvoorbeeld het partnerschap met Solidaridad dat zich richt op het versterken van de positie van kleine boeren en ondernemers in internationale handelsketens.

Nederland heeft als co-voorzitter samen met Zuid-Afrika in de *Informal Task Force on Tax and Development* in de OESO voorstellen gedaan aan ontwikkelingslanden om belastingontduiking tegen te gaan.

In 2011 is een klein deel van de schuld van Ivoorkust kwijtgescholden in verband met de vorderingen van Ivoorkust in het *Heavily Indebted Poor Countries* (HIPC)-traject.

De Nederlandse bijdrage aan de discussies bij het IMF en de Wereldbank over het schuldhoudbaarheidsraamwerk richt zich erop dat dit raamwerk beter moet aansluiten bij de lokale omstandigheden.

Daarnaast is er in 2011 meer focus aangebracht in het multilaterale beleid, inclusief de financiering van multilaterale instellingen. Het ministerie van Financiën is als aandeelhouder bij verschillende multilaterale instellingen actief. De aandeelhouders van de *European Bank for Reconstruction and Development* (EBRD) hebben gezamenlijk besloten tot uitbreiding van activiteiten naar de zuidelijke en oostelijke Mediterrane regio.

EBRD uitbereiding naar nieuwe regio

Tijdens de jaarvergadering van de EBRD in Astana 20–21 mei 2011 hebben de aandeelhouders van de Bank besloten tot een amendement van de EBRD-oprichtingsovereenkomst die een geografische uitbreiding van operaties mogelijk moest maken in de SEMED regio grenzend aan de Middellandse Zee (in eerste instantie in Egypte, Jordanië, Marokko, en Tunesië). De EBRD werd vanwege de ervaring van de Bank bij democratische en marktgeoriënteerde transitieprocessen en de solide kapitaalsbasis hiertoe gevraagd door de internationale gemeenschap (o.a. Europese Raad 25 maart 2011 en de G-8 Top in Deauville 26–27 mei 2011). Het kabinet steunt een duurzame transitie in de Arabische regio (cfm. Kamerstuk 32 263, nr. 40). In de nieuwe regio zal de EBRD zich richten op ontwikkeling van de private sector en transitie en daarbij vooral haar expertise inzetten.

De minister van Financiën is namens Nederland de gouverneur van de Bank. De minister van Buitenlandse Zaken is de plaatsvervangend gouverneur. Beiden ministeries werken nauw samen om deze amendering van het mandaat mogelijk te maken. De uitbreiding van het geografische werkgebied van de bank wordt gefinancierd binnen het bestaande kapitaal van de EBRD. Buitenlandse Zaken heeft daarnaast EUR 2 miljoen bijgedragen aan een Multi-donorfonds dat de Bank in staat stelt om een snelle start in de regio te maken. Zonder ratificatie mag de bank nog niet opereren in de nieuwe regio.

De ministeries van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en Buitenlandse Zaken hebben gezamenlijk belangrijke stappen gezet ter verbetering van de faciliteiten voor handels- en investeringsbevordering. Het beleid is erop gericht dat Nederlandse bedrijven meer profiteren van kansen op nieuwe markten en in sectoren waarbij economische diplomatie een sleutelrol speelt.

Internationaal ondernemen

De groei van de wereldhandel nam in 2011 sterk af, na het ingezette herstel in 2010. Ook de groei in een aantal belangrijke afzetmarkten stond onder druk, onder andere door de aanhoudende crisis in Europa en de budgettaire problemen in de VS. Opkomende markten groeiden gestaag verder. Onze economie profiteerde afgelopen jaar nog onvoldoende van de kansen die nieuwe markten en sectoren bieden.

Daarom zijn er flinke stappen gezet om Nederland beter aan te sluiten op de nieuwe markten en sectoren. Op 24 juni 2011 is in de Ministerraad de brief «Buitenlandse Markten, Nederlandse kansen» goedgekeurd. Deze brief presenteerde de hoofdlijnen van het nieuwe internationaal economisch beleid ten behoeve van het bedrijfsleven. Het nieuwe beleid kent minder subsidies, meer economische diplomatie en heldere afspraken met de brancheorganisaties over de rolverdeling tussen de overheid en marktpartijen.

In 2011 is stevig ingezet op economische diplomatie. Bestaande subsidieregelingen zijn deels vervangen door een strategische agenda van projecten, kansen en belemmeringen in belangrijke groeimarkten waar kansen liggen die met behulp van economische diplomatie kunnen worden verzilverd. Ook is er een kabinetsbrede strategische reisagenda opgezet. Daarvan maken ook economische missies onderdeel uit. De topsectoren van de Nederlandse economie kunnen zich alleen door samenwerking tussen ondernemers, onderzoekers en de overheid blijven onderscheiden op de wereldmarkt. In 2011 is een begin gemaakt met het formuleren van de internationale ambities van de topsectoren.

Nederland heeft zich ingezet voor vrije en niet-discriminerende wereldhandel, in de World Trade Organization en bijvoorbeeld door het sluiten van Europese handelsverdragen.

Niet alleen in handel, maar ook in internationale investeringen werd de internationale koppositie van Nederland in 2011 onderschreven. Nederland is een grote investeerder in het buitenland en een van de grootste ontvangers van binnenkomende investeringen. Dat is mede te danken aan het goede vestigingsklimaat en de inspanningen van de Netherlands Foreign Investment Agency, dat een absoluut topjaar had. Er werden in 193 projecten een totaal van EUR 1472 miljoen aan

investeringen naar Nederland gehaald. Met deze projecten zijn 4358 arbeidsplaatsen gecreëerd.

Bij het internationaal economisch beleid is ook gekeken naar (voormalige) ontwikkelingslanden. Nederlandse bedrijven kunnen een belangrijke bijdrage leveren aan ontwikkelingsvraagstukken op het gebied van water en voedselvoorzieningszekerheid. Via multilaterale organisaties, ambassadeprogramma's, publiek-private partnerschappen en centrale instrumenten zoals het bedrijfsleveninstrumentarium werd gewerkt aan private sector ontwikkeling en het verbeteren van het lokale ondernemingsklimaat in ontwikkelingslanden. Dit hield onder meer in dat gewerkt werd aan het scheppen van de juiste randvoorwaarden om de private sector in ontwikkelingslanden tot bloei te brengen. De ontwikkeling van de private sector is de motor van lokale economische groei. Dit dient ook de Nederlandse handels- en investeringsbelangen.

Nederlandse kennis en kunde, ingezet ten gunste van lokale economische ontwikkeling, werd actief bij ontwikkelingssamenwerking betrokken. De inzet van de Nederlandse kennis en kunde van de topsectoren is in 2011 op de kaart gezet en wordt gedragen door de bewindslieden van Buitenlandse Zaken en Economische Zaken, Landbouw en Innovatie gezamenlijk.

Tabel 4. Meer welvaart, minder armoede (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidsreijn/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA
BZ	04.01 Handels- en financieel systeem	18 951	826	- 6 788	359	12 163	1 185
	04.02 Armoedebestrijding	297 090	294 590	70 924	67 663	368 014	362 253
	04.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	487 096	482 596	- 115 445	- 115 445	371 651	367 151
	04.04 Kwaliteit en effectiviteit ontwikkelingssamenwerking	24 815	24 815	565	565	25 380	25 380
	04.05 Nederlandse handels- en investeringsbevordering	6 660	0	- 821	0	5 839	0
V&J	13.03.01 Rechtshandhaving/Tech.ass. bij drugsbestr. Suriname	200	200	- 140	- 140	60	60
	91.01.01 Effectieve besturing van het Justitieapparaat/WIPO	146	0	- 7	0	139	0
Financiën lenM	04.20 Mult. Ontw. Banken en Fondsen	282 205	282 205	55 071	55 000	337 276	337 205
	33.03 Veiligheid luchtvaart (ICAO en EASA)	1 565	0	- 327	0	1 238	0
EL&I	33.02 Veiligheid goederenvervoer scheepvaart (IMO en CCR-Rijnvaart)	925	0	- 57	0	868	0
	2.45 Versterken gezamenlijke kennisbasis	4 384	0	722	0	5 106	0
	3.10 Zorgen voor aantr. regio's/steden om te kunnen ondern. (WTO)	226	0	- 226	0	0	0
	4.01 Algemeen (bijdragen aan int. instituten)	0	0	520	0	520	0
	4.50 Handhaving niveau v. voorzieningszekerh. op korte + lange termijn	1 090	0	- 716	0	374	0
	5.01 Algemeen	14 119	0	32 547	0	46 666	0
	5.20 Verdere vrijmaking v/h intern. handels-/invest.verkeer en versterking v/d econ. rechtsorde	4 007	0	869	0	4 876	0
	5.30 Bevorderen van internationaal ondernemen	52 009	0	- 29 148	0	22 861	0
	5.50 Programmatisch pakket	53 027	7 400	- 9 606	- 5 144	43 421	2 256
	10.30 Efficiënt werkende communicatie en postmarkt (bijdr. UPU/ITU)	2 501	0	- 519	0	1 982	0
Toerek.	39.11 Internationale contributies/FAO	6 973	3 556	- 92	- 47	6 881	3 509
	33.14 Beheer van de natuur (Tropisch hout)	61	0	0	0	61	0
	EKI-kwijtschelding	95 000	95 000	- 90 675	- 90 675	4 325	4 325
	Totaal	1 353 050	1 191 188	- 93 349	- 87 864	1 259 701	1 103 324

Financiële toelichting

BZ – De uitgaven voor het handels en investeringsstelsel zijn lager dan begroot omdat er door de Nederlandse Investeringsbank voor Ontwikkelingslanden minder aanspraak is gedaan op de garantievoorziening dan dat er ruimte was.

De hogere uitgaven voor armoedevermindering zijn een gesaldeerd effect van een aanpassing in de betalingsritmes aan de Wereldbank voor het *Multilateral Debt Relief Initiative* en de *Heavily Indebted Poor Countries Initiative* en een hogere uitgave aan het *Bank Netherlands Partnership Program* vanwege een eindbetaling, tegen verminderde uitgaven onder het thema Institutionele Ontwikkeling en in sectordoorsnijdende programma's.

De uitgaven voor ondernemingsklimaat in ontwikkelingslanden zijn verminderd. Dat komt onder andere doordat een aantal posten wegens lokale omstandigheden minder heeft uitgegeven dan was voorzien en omdat een er vertraging is opgelopen in de uitvoering van onder andere het *Global Agriculture and Food Program*, het programma *Strategic Alliances with International NGOs* en activiteiten onder het thema Kennis en Vaardigheden. Anderzijds vonden hogere uitgaven plaats aan het Programma Uitgezonden Managers en het Minst Ontwikkelde Landenfonds van de FMO vanwege versnelling in de uitvoering van bestaande activiteiten.

De mutatie voor de toerekening van de EKI-kwijtschelding is neerwaarts bijgesteld omdat voor 2011 was verwacht dat Ivoorkust het HIPC-eindpunt zou bereiken, waarna volledige kwijtschelding zou volgen, inclusief de exportkrediet schulden (EKI). Dat heeft echter niet plaatsgevonden.

EL&I – De onderuitputting onder 05.30 «bevorderen internationaal ondernemen» is voornamelijk toe te schrijven aan onderuitputting op de instrumenten «Overig Programmatisch Pakket» en *Package4Growth*.

In de ontwerpbegroting 2011 is de bijdrage DG BEB aan Agentschap NL opgenomen onder de uitgaven geraamd op artikel 05.30 (OD2). Bij 2^e supplementaire wet 2010 zijn alle bijdragen aan agentschappen onder de materiële apparaatuitgaven gebracht. Hierdoor is de realisatie van de uitgaven 2011 verantwoord onder de uitgaven apparaat artikel 05.01 (Algemeen), hetgeen de mutatie verklaart.

Financiën – De verhoging van de uitgaven onder multilaterale ontwikkelingsbanken en -fondsen wordt veroorzaakt doordat het verzilveringsschema van het zachte-leningenloket van de Wereldbank (IDA) is aangepast.

Beleidsthema 5. Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling

De ontwikkeling van mens en maatschappij is een voorwaarde voor de duurzame economische ontwikkeling. Nederland is een internationaal erkende speler op gebied van Seksuele en Reproductieve Gezondheid en Rechten (SRGR). Bij de herziening van het Nederlands ontwikkelingsbeleid in 2011 is SRGR dan ook als één van de vier speerpunten van het beleid gekozen. Op dit gebied heeft Nederland zich in 2011 bijvoorbeeld ingezet voor een integrale aanpak van HIV/aids en SRGR bij UNAIDS.

Gelijke rechten voor mannen en vrouwen is eveneens een belangrijke doelstelling onder dit beleidsthema. In 2011 was de ambitie om de Nederlandse inzet op internationaal emancipatiebeleid te dissemineren. Daartoe is de Kamerbrief Internationaal Genderbeleid naar de Tweede Kamer verzonden. Ook heeft Nederland bijgedragen aan een nieuwe meerjarig fonds voor het behalen van de *Millennium Development Goal 3*.

Ter versterking van het maatschappelijk middenveld in ontwikkelingslanden zijn in 2011 de activiteiten van start gegaan van twintig allianties van samenwerkende ontwikkelingsorganisaties die een subsidie hebben ontvangen in het kader van het medefinancieringsstelsel-II.

De Nederlandse bijdrage aan de ontwikkeling van het basisonderwijs in ontwikkelingslanden draagt bij aan betere kansen op betaald werk en daarmee op economische groei. In 2011 heeft Nederland bijvoorbeeld een bijdrage geleverd aan het UNICEF-programma *Education in Emergencies and Post-Conflict Transition*. De ministeries van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben tevens bijgedragen aan kennisontwikkeling en het bevorderen van internationale samenwerking op het gebied van onderwijs.

Tabel 5. Toegenomen menselijke ontplooiing en sociale ontwikkeling (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA	Totaal	vv. ODA
BZ	05.01 Onderwijs	258 567	258 567	- 24 703	- 24 703	233 864	233 864
	05.02 Kennisontwikkeling	134 757	132 161	- 2 172	- 2 172	132 585	129 989
	05.03 Gender	42 201	42 201	- 3 250	- 3 250	38 951	38 951
	05.04 HIV/AIDS	246 604	245 111	12 662	10 789	259 266	255 900
	05.05 Reproductieve gezondheid	162 886	162 886	- 26 218	- 26 218	136 668	136 668
	05.06 Participatie civil society	433 627	433 627	126 197	126 197	559 824	559 824
OCW	06.01 HBO (beurzen niet EU)	3 453	3 453	0	0	3 453	3 453
	07.10 Wetenschappelijk onderwijs	61 814	58 546	- 171	- 182	61 643	58 364
EL&I	16.01 Onderzoek en wetenschappen: WOTRO	454	454	0	0	454	454
	36.15 Kennisontwikkeling en innovatie	0	0	160	0	160	0
VWS	36.16 Waarborgen van het kennisstelsel (Intern. onderwijs)	35	35	0	0	35	35
	36.16 Waarborgen van het kennisstelsel (ISRIC)	1 098	1 098	50	50	1 148	1 148
	46.01.01 Sport en OS	1 500	1 500	- 2	- 2	1 498	1 498
	98.01.01 WHO-partnerschap	6 000	0	- 426	0	5 574	0
	Totaal	1 352 996	1 339 639	82 127	80 509	1 435 123	1 420 148

Financiële toelichting

BZ – De verlaging van de uitgaven op artikel 5.5 «reproductieve gezondheid» is het gevolg van de overheveling van alle MFS-II uitgaven naar artikel 5.6, als mede door een vertraging in een aantal centraal gefinancierde activiteiten. Daar staat tegenover dat het betalingsritme aan de *Global Alliance for Vaccines and Immunization* juist is verhoogd. Het budget voor artikel 5.6 «participatie *civil society*» is verhoogd omdat alle

MFS-uitgaven naar dit artikel zijn overgeheveld. Daarnaast heeft een aanpassing plaatsgevonden in de betalingsritmes ten behoeve van onder andere SNV.

Beleidsthema 6. Beter beschermd en verbeterd milieu

Nederland zet zich nationaal en internationaal in voor een duurzame leefomgeving. Dat komt tot uiting in de Nederlandse inzet voor het beperken van de mondiale temperatuurstijging tot maximaal twee graden Celsius. Er wordt invulling gegeven aan deze inzet door middel van een kosteneffectief klimaatbeleid.

Daartoe heeft Nederland deelgenomen aan de VN-klimaatop in Durban. De Nederlandse inzet was afgestemd op Europees niveau. De belangrijkste uitkomst van Durban is dat er een nieuw mondiaal bindend instrument voor het klimaatregime zal worden ontwikkeld.

In het huidige klimaatregime streeft Nederland naar het behalen van de Kyoto-doelstelling, onder andere met de inzet van het *Clean Development Mechanism* (CDM) en *Joint Implementation* (JI). JI wordt geïmplementeerd door het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie en heeft samen met gegroende *Assigned Amount Units* in 2011 3,6 Mton aan vermeden CO₂-uitstoot gerealiseerd. Het CDM wordt uitgevoerd door het ministerie van Infrastructuur en Milieu en heeft in 2011 5,8 Mton aan vermeden CO₂-uitstoot gerealiseerd.

CO₂-reductieprogramma's

Nederland kent in het kader van het Kyotoprotocol een verplichting om de nationale broeikasgasemissies in de periode 2008–2012 met zes procent ten opzichte van 1990 te reduceren. Op grond van de meest recente inzichten van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) wordt verwacht dat Nederland de Kyotodoelstelling gaat halen. In het kader van het Kyotoprotocol is afgesproken dat landen hun reductieverplichting via maatregelen in het buitenland mogen realiseren. Hiervoor zijn drie instrumenten beschikbaar: Internationale Emissiehandel, Joint Implementation (JI), en het Clean Development Mechanism (CDM). Het CDM en JI maken het voor bedrijven aantrekkelijk om in ontwikkelingslanden en landen in Midden- en Oost-Europa in schone technologieën te investeren. Zij kunnen de uitgespaarde broeikasgassen verkopen aan industrielanden. Daarnaast bestaat er de mogelijkheid voor landen om emissieruimte, in de vorm Assigned Amount Units (AAU's), die ze over hebben, aan anderen te verkopen.

Daarnaast zet Nederland zich in voor duurzaam gebruik en beheer van natuurlijke hulpbronnen. Nederland draagt onder meer bij aan de kennisontwikkeling op het gebied van bosbeheer en boslandbouw. Een gezamenlijke inspanning van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Infrastructuur en Milieu in het kader van het Interdepartementale Beleidsprogramma Biodiversiteit en via het Initiatief Duurzaam Handel heeft geleid tot een groei in de vraag naar duurzaam hout, onder andere dankzij publieksvoorlichting en monitoring van de houtimport.

Duurzaam waterbeheer is één van de speerpunten van het Nederlands beleid. De Nederlandse watersector kan daar mondiaal een belangrijke bijdrage aan leveren. Het Nederlands buitenlands beleid faciliteert een samenwerking tussen Nederlandse experts uit kennisinstellingen en het bedrijfsleven enerzijds en vertegenwoordigers van de betrokken ministeries uit de focuslanden van Water Mondiaal (Vietnam, Egypte, Bangladesh, Mozambique en Indonesië) anderzijds. In Vietnam heeft dit bijvoorbeeld geleid tot een klimaatadaptatiestrategie voor de Mekongdelta en Ho Chi Min stad. De krachten van de Nederlandse watersector

worden gebundeld in het programma Partners voor Water, waarvan de uitvoering ligt bij het ministerie van Infrastructuur en Milieu.

Partners voor Water

Partners voor Water (II en III) bundelt krachten om de Nederlandse watersector te versterken. Nederlandse waterexpertise vanuit de overheid, het bedrijfsleven, kennisinstellingen en NGO's wordt structureel ingezet om bij te dragen aan duurzame oplossingen voor de wereldwaterproblematiek en bij te dragen aan versterking van de Nederlandse exportpositie.

De middelen van PvW II zijn in 2011 vrijwel uitgeput. Evaluatie van afgesloten projecten en activiteiten levert een beeld op van substantiële spin-off. De Wereldbank en de Asian Development Bank hebben diverse projecten gefinancierd waarbij Nederlandse organisaties een rol spelen in de uitvoering. Een aantal initiatieven zijn verzelfstandigd.

In 2010 is een start gemaakt met PvW III, met een vergelijkbaar budget als voor PvW II. Vooral nog worden de ambities van Water Mondiaal en de met name de 5 deltalanden uit dit budget gefinancierd. Om dit (deels) te kunnen accommoderen is het aantal PvW landen terug gebracht van 43 naar 26 inclusief de 5 deltalanden Indonesië, Vietnam, Bangladesh, Egypte en Mozambique.

In 2011 is voor EUR 4 miljoen aan beschikkingen afgegeven onder de tijdelijke subsidieregeling binnen het tijdelijke crisis kader. Eind 2010 was de definitieve subsidieregeling vrijwel afgerond.

Enkele voorbeelden van projecten en activiteiten die in 2011 aan de doelstelling hebben bijgedragen:

- Het thema «Water en klimaatadaptatie» werd internationaal geagendeerd middels het *Cooperative Programme on Water and Climate* (CPWC). Vanuit CPWC is in 2011 nog een belangrijke bijdrage geleverd aan het opstarten van de programma's op de deltalanden.
- Het project *Jakarta Coastal Defense Strategy Study* is uitgevoerd om een strategie te ontwikkelen voor het sterk verminderen van de risico's voor overstroming vanuit de zee en rivieren, mede als gevolg van bodemdaling. Nederland is gevraagd om in dit stadium de te assisteren bij de procesbegeleiding en multi-stakeholder betrokkenheid. De studie krijgt een vervolg in de vorm van een masterplanstudie.
- Voor Bangladesh, Egypte en Mozambique zijn eerdere verkennende missies uitgewerkt om met de NL ambassades en lokale partijen vorm te geven aan de focus voor de Water Mondiaal samenwerking.. In 2011 heeft dat geresulteerd in conferenties, oprichting van samenwerkingsverbanden en de formulering van strategische projecten
- Voor een sterke internationale positie is het van belang om als Nederland te blijven innoveren. Daarom heeft Partners voor Water bijgedragen aan de doorontwikkeling van de innovatieprogramma's «delta- en watertechnologie», en aan het Programma *Human Capital Water*. Verder is gewerkt aan de doorontwikkeling van de toekomstvisie 2020 voor de sector.
- Om de internationale zichtbaarheid van Nederland te versterken, heeft PvW veel energie gestoken in communicatie (www.dutchwatersector.com) en aanwezigheid op diverse internationale podia.
- Een bijdrage is geleverd aan de formulering en uitwerking van de Top Sector Water. In enkele landen (waaronder Bangladesh,

Indonesië en Mozambique) wordt aangesloten bij de uitvoering van de bilaterale OS-programma's.

- De Syrian Dutch Water Cooperation is stil gelegd in verband met de onrust.

Tabel 6. Beter beschermd en verbeterd milieu (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	06.01 Milieu en water	334 985	332 566	- 53 992	- 54 727	280 993	277 839
	06.02 Water en stedelijke ontwikkeling	136 757	136 757	8 781	8 781	145 538	145 538
lenM	31.01 Integraal waterbeleid (Partners voor Water)	9 536	0	221	0	9 757	0
	37.01 Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	736	27	154	9	890	36
	57.44 Internationaal milieubeleid	3 970	0	- 1 492	0	2 478	0
	57.48 Clean development mechanism	93 675	0	- 46 330	0	47 345	0
	61.89 Bekostiging van externe uitvoeringsorganisaties	335	0	- 335	0	0	0
EL&I	4.20 Duurzame energie (Joint Implementation)	31 563	0	- 19 308	0	12 255	0
	33.14 Programma «Leren voor Duurzame Ontwikkeling»	1 000	1 000	0	0	1 000	1 000
	39.11 Internationale contributies/UNEP	243	243	0	0	243	243
	Totaal	612 800	470 593	- 112 301	- 45 937	500 499	424 656

Financiële toelichting

BZ – De uitgaven op gebied van milieu en water zijn lager dan begroot als gevolg van een technische overheveling naar artikel 5.6 van alle MFS-uitgaven. Daarnaast zijn enkele uitgaven aan hernieuwbare energieprojecten vertraagd, terwijl aan het *Global Environment Fund* juist een extra betaling is gedaan als gevolg van een aangepast betalingsritme.

lenM – De onderuitputting bij het CDM in 2011 vloeit voort uit het feit dat in het budget een bedrag was opgenomen voor eventuele noodzakelijke aankopen om het halen van de Kyoto-doelstelling zeker te kunnen blijven stellen. Volgens het Planbureau voor de Leefomgeving bestaat er namelijk een kans dat Nederland 8 Mton tekort zal komen om de Kyoto-doelstelling te halen. Deze aankopen hebben nog niet plaatsgevonden, omdat gewacht wordt totdat in 2013/2014 de werkelijke emissies in de Kyoto-periode en de leveringen op de aangekochte emissierechten bekend zijn.

EL&I – De lagere uitgaven bij *Joint Implementation* worden veroorzaakt door een ongunstig investeringsklimaat, waarbij ook sprake is geweest van een faillissement. Hierdoor zijn de investeringen bij projecten in het buitenland op het gebied van reductie van broeikasgasemissie lager uitgekomen dan geraamd.

Beleidsthema 7. Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer

Jaarlijks gaan miljoenen Nederlanders op reis, en brengen er miljoenen mensen een bezoek aan Nederland. Het beschermen van Nederlanders in het buitenland en het reguleren van het personenverkeer is daarom belangrijk.

In 2011 is er bijstand verleend aan Nederlanders in noodsituaties in onder andere Egypte, Japan, Ivoorkust, Jemen, Libië en Syrië. De capaciteit voor de crisisrespons door de consulaire dienstverlening is vergroot.

Consulaire dienstverlening richt zich ook op Nederlanders die het risico lopen om ter dood te worden veroordeeld. Deze personen ontvangen een voorziening voor bijstand, die in 2011 is verruimd. Een rapport over Nederlandse gedetineerden in het buitenland werd in mei 2011 naar de Tweede Kamer gestuurd.

De regulering van het personenverkeer omvat ook het asielbeleid en de visumverlening. De eerstejaarsrekening staat op de begroting van het ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties maar valt onder ODA. Daarom komen de uitgaven als toerekening onder de HGIS. Het aantal visumaanvragen steeg van 390 000 in 2010 tot 425 000 in 2011.

Tabel 7. Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidsreijn/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	07.01 Consulaire dienstverlening	16 809	0	- 2 871	0	13 938	0
	07.02 Vreemdelingenbeleid	10 130	9 000	- 212	- 217	9 918	8 783
Toerek	Opvang van asielzoekers	272 998	272 998	66 700	66 700	339 698	339 698
	Totaal	299 937	281 998	63 617	66 483	363 554	348 481

Financiële toelichting

BZ – De verlaging van het budget voor consulaire dienstverlening wordt veroorzaakt doordat de kosten voor het consulaire informatiesysteem lager zijn dan voorzien. De mutatie op de toerekening opvang van asielzoekers bestaat uit twee delen. Enerzijds vond er een naheffing plaats bij de afrekening uit 2010 van EUR 42 miljoen vanwege een stijging van de gemiddelde kostprijs per asielzoeker. Anderzijds is de raming voor 2011 bijgesteld met EUR 24 miljoen vanwege een stijging van de gemiddelde opvangduur per asielzoeker.

Beleidsthema 8. Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland

Internationale culturele samenwerking is één van de instrumenten die bijdragen aan het sterke profiel van Nederland in het buitenland. Het internationaal cultuurbeleid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van de ministeries van Onderwijs, Cultuur Wetenschap en Buitenlandse Zaken. In de uitvoering, onder meer op het topgebied creatieve industrie, werken beide ministeries samen met het ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

In 2011 veranderde de focus van het internationaal cultuurbeleid: meer aandacht voor cultureel topsegment en voor een versterking van het Nederlands economisch belang, door verbanden tussen cultuur, handel en economie te benadrukken. Concreet voorbeeld was de rol van Nederland als gastland tijdens de internationale boekenbeurs van Beijing. Ook de topsector creatieve industrie genoot in 2011 prioriteit, onder meer via het programma *Dutch Design Fashion and Architecture* (DutchDFA).

Een ander instrument voor het versterken van het de beeldvorming van het Nederlands buitenlands beleid in binnen- en buitenland is het inzetten van publieksdiplomatie. Het ministerie van Buitenlandse Zaken heeft een aantal bestaande programma's voor publieksdiplomatie in 2011 samengebracht tot één bezoekersprogramma «In gesprek met Buitenlandse Zaken».

Daarnaast werd in 2011 de geplande brede visie op het Nederlandse gastheerschap jegens internationale organisaties goedgekeurd door de interdepartementale stuurgroep Nederland Gastland. De visie sluit aan bij de positie en het profiel van Den Haag als juridische hoofdstad van de wereld. In het kader hiervan zijn in 2011 ook de deelvestigingen van de restmechanismes van de tribunalen voor Rwanda en Joegoslavië voorbereid.

Tabel 8. Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	08.01 Nederlandse cultuur	8 118	472	- 1 391	- 81	6 727	391
	08.02 Cultureel erfgoed	4 885	2 149	4 753	3 634	9 638	5 783
	08.03 Draagvlak Nederlands buitenlands beleid	50 309	25 025	1 223	5 648	51 532	30 673
	08.04 Vestigingsklimaat internationale org. in Nederland	55	0	177	0	232	0
OCW	08.11 Cultuur: overig	904	0	- 167	0	737	0
	14.01/02/04 Cultuur: overig	5 666	0	968	0	6 634	0
	Totaal	69 937	27 646	5 563	9 201	75 500	36 847

Financiële toelichting

BZ – De totale mutatie van EUR 5,6 miljoen voor beleidsthema 8 wordt met name veroorzaakt door het feit dat de aanslagen voor de verdragscontributie voor UNESCO (artikel 08.02 «cultureel erfgoed», EUR 4,8 miljoen) eerder werden ontvangen dan verwacht, waardoor betaling nog in 2011 heeft plaatsgevonden.

Beleidsthema 9. Overige uitgaven

Onder het thema overige uitgaven zijn de uitgaven gebracht die niet binnen één van de inhoudelijke beleidsthema's kunnen worden geplaatst. De uitgaven betreffen met name de apparaatsuitgaven van het ministerie van Buitenlandse Zaken en de middelen voor attachés. Vanuit bijna alle ministeries worden attachés met specialistische kennis uitgezonden naar Nederlandse vertegenwoordigingen in het buitenland.

In 2011 heeft het ministerie van Buitenlandse Zaken plannen opgesteld om invulling te geven aan de bezuinigingen en hervormingen die zijn ingegeven door het Regeerakkoord, om zowel het departement als de posten efficiënter, goedkoper en flexibeler te maken. Dit betreft ook de attachés van de vakministeries binnen de HGIS.

Uitgangspunten bij de hervorming van het postennet zijn het centraal stellen van Nederlandse belangen via onder andere intensivering van de economische diplomatie, «structuur volgt functie», modernisering en vereenvoudiging van de consulaire dienstverlening (zie hieronder) en flexibeler, meer gefocust, geïntegreerder en dynamischer werken. Hiertoe zijn er voor het eerst ambassadeurs benoemd in Panama en in Juba. Chongqing in West-China is gekozen als locatie voor een Consulaat-Generaal. De ambassade in Yaoundé werd gesloten, en de ambassades in Asmara, Quito en Montevideo bereiden zich voor op een spoedige sluiting. De posten in Lusaka, Ouagadougou, Managua en La Paz blijven tot 2014 open maar bereiden zich tevens voor op sluiting. De taakstelling voor de reductie van het aantal fte met 391 voor de periode 2008–2011 is in 2011 behaald.

Tabel 9. Overige uitgaven (bedragen x EUR 1000)

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving		Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
		Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
BZ	09.01 Geheim	0	0	10	0	10	0
	10.01 Nominaal en onvoorzien	62 261	0	- 62 165	0	96	0
	11.01 Apparaatsuitgaven	780 427	218 201	- 84 810	- 11 255	695 617	206 946
Div. dept.	Attachés	55 288	0	- 1 980	0	53 308	0
	Totaal	897 976	218 201	- 148 945	- 11 255	749 031	206 946

Financiële toelichting

BZ – De lagere apparaatsuitgaven zijn het gevolg van lagere uitgaven aan zowel personele als materiële uitgaven. Dit is het gevolg van een afname van het aantal uitgezonden medewerkers en van een overheveling van budget naar het ministerie van Defensie voor de persoonsbeveiliging op hoog-risicoposten, alsmede van een verlaging van de uitgaven aan buitenlandse huisvesting.

Ten slotte heeft er een onderbesteding plaatsgevonden als gevolg van eerdere begrotingsbesluitvorming ter correctie van de kasschuif die in 2013 ten laste van het apparaatsartikel is gebracht.

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
V Buitenlandse Zaken						
01.00 Versterkte int. rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten						
01.01 Internationale rechtsorde	47 330	5 154	5 729	1 084	53 059	6 238
01.02 Mensenrechten	49 539	35 305	6 063	4 520	55 602	39 825
01.03 Internationale juridische instellingen	21 400		- 7 517	0	13 883	
02.00 Grotere veiligh. en stabiliteit, effect. hum. hulpverl. en goed bestuur						
02.01 Nationale en bondgenootschappelijke veiligheid	17 543		- 4 913	0	12 630	
02.02 Bestrijding internationaal terrorisme	500		0	0	500	
02.03 Non-proliferatie en ontwapening	9 553	2 875	4 302	377	13 855	3 252
02.04 Conventionele wapenbeheersing			0	0		
02.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	350 668	225 435	3 594	- 16 209	354 262	209 226
02.06 Humanitaire hulpverlening	252 267	250 000	12 988	14 117	265 255	264 117
02.07 Goed bestuur	133 635	121 351	4 136	738	137 771	122 089
03.00 Versterkte Europese samenwerking						
03.02 Ondersteuning bij pre- en postaccessie	9 428		- 3 566	3 710	5 862	3 710
03.03 EOF Europees Ontwikkelingsfonds	189 133	189 133	- 25 900	- 25 900	163 233	163 233
03.04 Nederlandse positie in de EU	3 145		715	0	3 860	
03.05 Raad van Europa	9 303		377	0	9 680	
04.00 Meer welvaart, eerlijkere verdeling en minder armoede						
04.01 Handels- en financieel systeem	18 951	826	- 6 788	359	12 163	1 185
04.02 Armoedebestrijding	297 090	294 590	70 924	67 663	368 014	362 253
04.03 Verhoogde economische groei en verminderde armoede als gevolg van gezonde private sector ontwikkeling in ontwikkelingslanden	487 096	482 596	- 115 445	- 115 445	371 651	367 151
04.04 Kwaliteit en effectiviteit ontwikkelingssamenwerking	24 815	24 815	565	565	25 380	25 380
04.05 Nederlandse handels- en investeringsbevordering	6 660		- 821	0	5 839	
05.00 Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling						
05.01 Gelijke kansen op doorlopen kwalitatief goed onderwijs	258 567	258 567	- 24 703	- 24 703	233 864	233 864
05.02 Versterking van het gebruik van kennis en onderzoek	134 757	132 161	- 2 172	- 2 172	132 585	129 989
05.03 Gender	42 201	42 201	- 3 250	- 3 250	38 951	38 951
05.04 HIV/AIDS	246 604	245 111	12 662	10 789	259 266	255 900
05.05 Reproductieve gezondheid	162 886	162 886	- 26 218	- 26 218	136 668	136 668
05.06 Participatie civil society	433 627	433 627	126 197	126 197	559 824	559 824
06.00 Beter beschermd en verbeterd milieu						
06.01 Milieu en water	334 985	332 566	- 53 992	- 54 727	280 993	277 839
06.02 Duurzaam waterbeheer, een hoger percentage mensen dat duurzaam toegang heeft tot veilig drinkwater en sanitaire voorzieningen	136 757	136 757	8 781	8 781	145 538	145 538
07.00 Welzijn van Nederlanders i.h. buitenl. en regulering v.h. pers. verkeer						
07.01 Consulaire dienstverlening	16 809		- 2 871	0	13 938	
07.02 Vreemdelingenbeleid	10 130	9 000	- 212	- 217	9 918	8 783
08.00 Versterkt cult. profiel, pos. beeldvorming in en buiten Nederland						
08.01 Grotere buitenlandse bekendheid met de Nederlandse cultuur en versterking van de culturele identiteit in ontwikkelingslanden	8 118	472	- 1 391	- 81	6 727	391
08.02 Cultureel erfgoed	4 885	2 149	4 753	3 634	9 638	5 783
08.03 Draagvlak Nederlands buitenlands beleid	50 309	25 025	1 223	5 648	51 532	30 673
08.04 Vestigingsklimaat int. organisaties in Nederland	55		177	0	232	
09.00 Geheim						
09.01 Geheim			10	0	10	
10.00 Nominaal en onvoorzien						
10.01 Nominaal en onvoorzien	62 261		- 62 165	0	96	
11.00 Algemeen						
11.01 Apparaatsuitgaven	780 427	218 201	- 84 810	- 11 255	695 617	206 946
Totaal	4 611 434	3 630 803	- 163 538	- 31 995	4 447 896	3 598 808

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
VI Veiligheid en Justitie						
13.03.01 Rechtshandhaving/Tech. ass. bij drugsbestrijding Suriname	200	200	- 140	- 140	60	60
13.03.01 Rechtshandhaving/Europol en Eurojust	32 677		- 7 344	0	25 333	
13.03.03 Rechtshandhaving/NFI	500		9	0	509	
91.01.01 Effectieve besturing van het Justitieapparaat/Attachés	1 293		- 241	0	1 052	
91.01.01/23.02.01 Civ.crisisbeh.missies/uitz. politiefunctionarissen			6 997	6 935	6 997	6 935
91.01.01 Effectieve besturing van het Justitieapparaat/WIPO	146		- 7	0	139	
Totaal	34 816	200	- 726	6 795	34 090	6 995
VII Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties						
39.01 Apparaat (attachés)	721		- 218	0	503	
Totaal	721	0	- 218	0	503	0
VIII Onderwijs, Cultuur en Wetenschap						
06.01 HBO (beurzen niet EU)	3 453	3 453	0	0	3 453	3 453
07.10 Wetenschappelijk onderwijs	61 814	58 546	- 171	- 182	61 643	58 364
08.11 Internationaal beleid: attachés	150		0	0	150	
08.11 Internationaal beleid: Cultuur overig	904		- 167	0	737	
14.01/02/04/05 Cultuur: overig	5 666		968	0	6 634	
16.01 Onderzoek en wetenschappen: WOTRO	454	454	0	0	454	454
16.03 Attaché China	252		- 64	0	188	
Totaal	72 693	62 453	566	- 182	73 259	62 271
IXB Financiën						
01 Belastingen						
02 Belastingdienst (attachés)	1 324		- 24	0	1 300	
04 Internationale betrekkingen						
20 Mult. Ontw. Banken en Fondsen	282 205	282 205	55 071	55 000	337 276	337 205
09 Algemeen (apparaat/attachés)	1 075		236	0	1 311	
Totaal	284 604	282 205	55 283	55 000	339 887	337 205
X Defensie						
20 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (diverse operaties)	270 694	13 000	- 84 592	- 9 000	186 102	4 000
26 Commando Dienstencentra						
06.01 Attachés	20 688		0	0	20 688	
Totaal	291 382	13 000	- 84 592	- 9 000	206 790	4 000
XII Infrastructuur en Milieu						
31.01 Integraal waterbeleid (Partners voor Water)	9 536		221	0	9 757	
33.02 Veiligheid goederenvervoer scheepvaart (IMO en CCR-Rijnvaart)	925		- 57	0	868	
33.03 Veiligheid luchtvaart (ICAO en EASA)	1 565		- 327	0	1 238	
37.01 Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	736	27	154	9	890	36
41.01 Attachés	2 104		- 78	0	2 026	
57.44 Internationaal milieubeleid	3 970		- 1 492	0	2 478	
57.48 <i>Clean development mechanism</i>	93 675		- 46 330	0	47 345	
61.82 Apparaat/attachés	316		0	0	316	
61.89 Bekostiging van externe uitvoeringsorganisaties	335		- 335	0	0	
Totaal	113 162	27	- 48 244	9	64 918	36

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving	Begroting 2011		Mutatie		Realisaties 2011	
	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA	Totaal	wv. ODA
XIII Economische Zaken, Landbouw en Innovatie						
2 Een sterk innovatievermogen						
01 Algemeen (attachés)	5 679		630	0	6 309	
45 IS opkomende markten	4 384		722	0	5 106	
3 Een concurrerend ondernemingsklimaat						
10 Bijdrage UNWTO	226		- 226	0		
4 Doelmatige en duurzame energiehuishouding						
01 Algemeen (bijdragen aan int. instituten)			520	0	520	
20 CO ₂ /reductieplan- <i>Joint Implementation</i>	31 563		- 19 308	0	12 255	
50 Bijdrage aan diverse instituten	1 090		- 716	0	374	
5 Internationale Economische Betrekkingen						
01 Algemeen	14 119		32 547	0	46 666	
20 Verdere vrijmaking v/h intern. handels-/invest.verkeer en versterking v/d econ. rechtsorde	4 007		869	0	4 876	
30 Bevorderen van internationaal ondernemen	52 009		- 29 148	0	22 861	
50 Het gericht ondersteunen van het bedrijfsleven in kansrijke sectoren op zowel binnen- als buitenlandse markten	53 027	7 400	- 9 606	- 5 144	43 421	2 256
10 Elektronische communicatie en post						
30 Bijdrage aan internationale organisaties	2 501		- 519	0	1 982	
33 Natuur						
14 Beheer van de natuur (Tropisch hout)	61		0	0	61	
14 Programma «Leren voor Duurzame Ontwikkeling»	1 000	1 000	0	0	1 000	1 000
36 Kennis en Innovatie						
15 Kennisontwikkeling en innovatie			160	0	160	
16 Waarborgen van het kennisstelsel (Intern. onderwijs)	35	35	0	0	35	35
16 Waarborgen van het kennisstelsel (ISRIC)	1 098	1 098	50	50	1 148	1 148
39 Algemeen						
11 Internationale contributies/FAO	6 973	3 556	- 92	- 47	6 881	3 509
11 Internationale contributies/UNEP	243	243	0	0	243	243
21 Apparaatsuitgaven (attachés)	19 828		- 2 235	0	17 593	
Totaal	197 843	13 332	- 26 352	- 5 141	171 491	8 191
XV Sociale Zaken en Werkgelegenheid						
98.08.06 Apparaatsuitgaven (attachés)	749		0	0	749	
Totaal	749	0	0	0	749	0
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport						
46.01.01 Sport en OS	1 500	1 500	- 2	- 2	1 498	1 498
98.01.01 WHO-partnerschap	6 000		- 426	0	5 574	
98.02.01 Algemeen, apparaatsuitgaven (attachés)	1 109		14	0	1 123	
Totaal	8 609	1 500	- 414	- 2	8 195	1 498
Toerekeningen						
EU-begroting	405 600	329 867	0	0	405 600	329 867
EKI-kwijtschelding	95 000	95 000	- 90 675	- 90 675	4 325	4 325
Opvang asielzoekers	272 998	272 998	66 700	66 700	339 698	339 698
Totaal	773 598	697 865	- 23 975	- 23 975	749 623	673 890
TOTAAL UITGAVEN	6 389 611	4 701 385	- 292 210	- 8 491	6 097 401	4 692 894

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011
V Buitenlandse Zaken			
22 Grotere veiligh. en stabiliteit, effect. hum. hulpverl. en goed bestuur			
10 Nationale en bondgenootschappelijke veiligheid	149	- 149	
70 Humanitaire hulpverlening	1 000	347	1 347
23 Versterkte Europese samenwerking			
40 Restitutie Raad van Europa		243	243
24 Meer welvaart en minder armoede			
10 Aflossingen en rente begrotingsleningen	20 483	8 840	29 323
27 Welzijn van Nederlanders i.h. buitenl. en regulering v.h. pers. verkeer			
10 Consulaire dienstverlening	38 450	2 553	41 003
28 Versterkt cult. profiel, pos. beeldvorming in en buiten Nederland			
10 Doorberekening Defensie diversen	790	- 16	774
31 Algemeen			
10 Diverse ontvangsten	57 326	56 867	114 193
20 Koersverschillen		38 746	38 746
Totaal	118 198	107 431	225 629
VI Veiligheid en Justitie			
13.03.01 Rechtshandhaving/Europol		258	258
Totaal	0	258	258
IXB Financiën			
04.07.01 Ontvangsten IFI's	8 920	3 628	12 548
Totaal	8 920	3 628	12 548
X Defensie			
20 Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties	1 407	1 807	3 214
Totaal	1 407	1 807	3 214
XIII Economische Zaken, Landbouw en Innovatie			
05 Internationale economische betrekkingen			
21 Ontvangsten kredieten en garanties	10 681	- 2 044	8 637
90 Diverse ontvangsten BEB	1 134	- 677	457
Totaal	11 815	- 2 721	9 094
XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport			
98.03.01 Algemeen ontvangsten		5	5
Totaal	0	5	5
TOTAAL ONTVANGSTEN	140 340	110 408	250 748

Begroting/Beleidsreïen/artikel/omschrijving	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011	Begroting/artikel	
Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging mensenrechten					
1.1	Internationale rechtsorde	5 154	1 084	6 238	V-01.01
1.2	Mensenrechten	35 305	4 520	39 825	V-01.02
Totaal		40 459	5 604	46 063	
Grotere veiligheid en stabiliteit, effectieve humanitaire hulpverlening en goed bestuur					
2.3	Non-proliferatie en ontwapening	2 875	377	3 252	V-02.03
2.5	Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	225 435	- 16 209	209 226	V-02.05
2.6	Humanitaire hulpverlening	250 000	14 117	264 117	V-02.06
2.7	Goed bestuur	121 351	738	122 089	V-02.07
V&J	Civ.crisisbeh.missies/uitz. politiefunctionarissen	0	6 935	6 935	VI-91.01.01/ 23.02.01
Defensie	Crisisbeheersingsoperaties	13 000	- 9 000	4 000	X-20
Totaal		612 661	- 3 042	609 619	
Versterkte Europese samenwerking					
3.2	Ondersteuning bij pre- en postaccessie	0	3 710	3 710	V-03.02
3.3	EOF Europees ontwikkelingsfonds	189 133	- 25 900	163 233	V-03.03
Toerek.	Toerekening EU-begroting	329 867	0	329 867	Toerekening
Totaal		519 000	- 22 190	496 810	
Meer welvaart en minder armoede					
4.1	Handels- en financieel systeem	826	359	1 185	V-04.01
4.2	Armoedebestrijding	294 590	67 663	362 253	V-04.02
4.3	Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	482 596	- 115 445	367 151	V-04.03
4.4	Kwaliteit en effectiviteit ontwikkelingssamenwerking	24 815	565	25 380	V-04.04
V&J	Rechtshandhaving/Tech.ass. bij drugsbeestr. Suriname	200	- 140	60	VI-13.03.01
Financiën	Mult. Ontw. Banken en Fondsen	282 205	55 000	337 205	IXB-04.20
EL&I	Faciliteit transitielanden	7 400	- 5 144	2 256	XIII-5.50
	Internationale contributies/FAO	3 556	- 47	3 509	XIII-39.11
Toerek.	EKI-kwijtschelding	95 000	- 90 675	4 325	Toerekening
Totaal		1 191 188	- 87 864	1 103 324	
Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling					
5.1	Onderwijs	258 567	- 24 703	233 864	V-05.01
5.2	Kennisontwikkeling	132 161	- 2 172	129 989	V-05.02
5.3	Gender	42 201	- 3 250	38 951	V-05.03
5.4	HIV/AIDS	245 111	10 789	255 900	V-05.04
5.5	Reproductieve gezondheid	162 886	- 26 218	136 668	V-05.05
5.6	Participatie civil society	433 627	126 197	559 824	V-05.06
OCW	HBO (beurzen niet EU)	3 453	0	3 453	VIII-06.01
	Wetenschappelijk onderwijs	58 546	- 182	58 364	VIII-07.10
	Onderzoek en wetenschappen: WOTRO	454	0	454	VIII-16.01
EL&I	Waarborgen van het kennisstelsel (Intern. onderwijs)	35	0	35	XIII-36.16
	Waarborgen van het kennisstelsel (ISRIC)	1 098	50	1 148	XIII-36.16
VWS	Sport en OS	1 500	- 2	1 498	XVI-46.01.01
Totaal		1 339 639	80 509	1 420 148	
Beter beschermd en verbeterd milieu					
6.1	Milieu en water	332 566	- 54 727	277 839	V-06.01
6.2	Water en stedelijke ontwikkeling	136 757	8 781	145 538	V-06.02
IenM	Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	27	9	36	XII-37.01
EL&I	Programma «Leren voor Duurzame Ontwikkeling»	1 000	0	1 000	XIII-33.14
	Internationale contributies/UNEP	243	0	243	XIII-39.11
Totaal		470 593	- 45 937	424 656	
Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van personenverkeer					
7.2	Vreemdelingenbeleid (opvang asielzoekers)	9 000	- 217	8 783	V-07.02
Toerek.	Opvang van asielzoekers	272 998	66 700	339 698	Toerekening
Totaal		281 998	66 483	348 481	

Begroting/Beleidsterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011	Begroting/ artikel	
Versterkt cultureel profiel en positieve beeldvorming in en buiten Nederland					
8.1	Nederlandse cultuur	472	- 81	391	V-08.01
8.2	Cultureel erfgoed	2 149	3 634	5 783	V-08.02
8.3	Draagvlak Nederlands buitenlands beleid	25 025	5 648	30 673	V-08.03
Totaal		27 646	9 201	36 847	
Algemeen					
11.1	Apparaatsuitgaven	218 201	- 11 255	206 946	V-11.01
Totaal		218 201	- 11 255	206 946	
Totaal ODA binnen HGIS					
ODA buiten HGIS (instituten EL&I)					
TOTAAL ODA		4 701 385	- 8 491	4 692 894	
		4 725		4 725	
		4 706 110	- 8 491	4 697 619	

ODA-prestatie 2011 (bedragen in miljoenen EUR)

ODA-prestatie in 2011	
<hr/>	
ODA-uitgaven (1)	4 686,0
Af: Aflossingen op ODA-leningen (2)	54,9
Af: Ontvangsten op eerdere ODA-uitgaven (3)	109,2
Netto ODA (1-2-3)	4 521,9
BNP 2011	605 640,0
ODA-prestatie 2011	0,75%
Extra ODA voor de GPM (Kunduz):	11,6

ODA-uitgaven 2011 per land

Profiel 1 landen	2011
Benin	
2.07 Goed bestuur	1 786 000
4.02 Armoedevermindering	2 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	1 801 000
5.01 Onderwijs	6 526 000
5.03 Gender	2 000
6.01 Milieu en water	828 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	9 039 000
Totaal	19 984 000
Ethiopië	
2.07 Goed bestuur	1 736 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	20 699 000
4.04 Kwaliteit en effectiviteit OS	109 000
5.01 Onderwijs	1 573 000
5.03 Gender	463 000
5.04 HIV/AIDS	7 983 000
5.05 Reproductieve gezondheid	5 960 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	3 000 000
Totaal	41 523 000
Mali	
1.02 Mensenrechten	20 000
2.07 Goed bestuur	502 000
4.02 Armoedevermindering	15 000 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	3 191 000
4.04 Kwaliteit en effectiviteit OS	315 000
5.01 Onderwijs	8 981 000
5.04 HIV/AIDS	7 000
5.05 Reproductieve gezondheid	9 951 000
6.01 Milieu en water	17 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	4 529 000
Totaal	42 513 000
Mozambique	
2.07 Goed bestuur	2 124 000
4.02 Armoedevermindering	18 000 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	4 976 000
4.04 Kwaliteit en effectiviteit OS	164 000
5.01 Onderwijs	305 000
5.03 Gender	457 000
5.04 HIV/AIDS	2 733 000
5.05 Reproductieve gezondheid	9 000 000
6.01 Milieu en water	25 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	11 287 000
Totaal	49 071 000
Oeganda	
1.02 Mensenrechten	530 000
2.07 Goed bestuur	5 871 000
4.02 Armoedevermindering	212 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	591 000
5.01 Onderwijs	2 893 000
5.03 Gender	92 000
Totaal	10 189 000
Rwanda	
2.07 Goed bestuur	6 607 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	14 088 000
4.04 Kwaliteit en effectiviteit OS	125 000
5.01 Onderwijs	6 200 000
6.01 Milieu en water	7 030 000
Totaal	34 050 000

Profiel 2 landen	2011
Afghanistan	
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	29 542 000
2.07 Goed bestuur	2 152 000
Totaal	31 694 000
Burundi	
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	10 500 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	126 000
Totaal	10 626 000
Jemen	
1.02 Mensenrechten	108 000
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	228 000
2.07 Goed bestuur	342 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	1 308 000
4.04 Kwaliteit en effectiviteit OS	5 000
5.01 Onderwijs	600 000
5.03 Gender	50 000
5.05 Reproductieve gezondheid	734 000
6.01 Milieu en water	6 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	40 000
Totaal	3 421 000
Palestijnse Autoriteiten	
1.02 Mensenrechten	1 089 000
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	13 115 000
2.07 Goed bestuur	5 054 000
Totaal	19 258 000
Soedan	
1.02 Mensenrechten	1 084 000
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	35 884 000
2.07 Goed bestuur	520 000
Totaal	37 488 000

Brede relatie	2011
Bangladesh	
2.07 Goed bestuur	2 707 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	882 000
5.01 Onderwijs	18 720 000
5.03 Gender	948 000
5.05 Reproductieve gezondheid	6 790 000
6.01 Milieu en water	10 724 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	15 021 000
Totaal	55 792 000
Ghana	
2.07 Goed bestuur	105 000
4.02 Armoedevermindering	10 000 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	276 000
5.01 Onderwijs	6 644 000
5.03 Gender	485 000
5.05 Reproductieve gezondheid	18 443 000
6.01 Milieu en water	9 075 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	77 000
Totaal	45 105 000
Indonesië	
2.07 Goed bestuur	11 340 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	1 262 000
5.01 Onderwijs	14 394 000
5.02 Kennisontwikkeling	4 000 000
6.01 Milieu en water	9 892 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	12 452 000
Totaal	53 340 000

Brede relatie	2011
Kenia	
1.02 Mensenrechten	29 000
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	51 000
2.07 Goed bestuur	3 642 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	2 975 000
6.01 Milieu en water	1 744 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	4 802 000
Totaal	13 243 000
<hr/>	
Transitielanden	2011
Colombia	
1.02 Mensenrechten	1 931 000
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	2 341 000
2.07 Goed bestuur	781 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	1 686 000
6.01 Milieu en water	7 570 000
Totaal	14 309 000
Vietnam	
4.02 Armoedevermindering	2 647 000
5.04 HIV/AIDS	1 186 000
5.05 Reproductieve gezondheid	4 627 000
6.02 Duurzaam waterbeheer	5 240 000
Totaal	13 700 000
Zuid Afrika	
2.07 Goed bestuur	3 455 000
4.02 Armoedevermindering	20 000
4.03 Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	1 532 000
5.01 Onderwijs	9 684 000
5.04 HIV/AIDS	6 321 000
Totaal	21 012 000
<hr/>	
Regionale programma's	2011
Afrika Grote Meren	
2.05 Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	500 000
2.07 Goed bestuur	260 000
6.01 Milieu en water	8 446 000
Totaal	9 206 000

Exitlanden	2011
Albanië	275 000
Armenië	618 000
Bhutan	2 000 000
Bolivia	37 432 000
Bosnië & Herzegovina	7 051 000
Burkina Faso	38 668 000
Congo, Democratische Republiek	4 163 000
Egypte	6 393 000
Europa en Centraal Azië	3 255 000
Georgië	224 000
Guatemala	12 736 000
Kaap Verdië	1 700 000
Kosovo	746 000
Macedonië	1 029 000
Moldavië	2 840 000
Mongolië	4 407 000
Nicaragua	14 787 000
Pakistan	17 727 000
Senegal	19 259 000
Sri Lanka	74 000
Suriname	33 318 000
Tanzania	47 867 000
Zambia	14 628 000
Zimbabwe	5 205 000
Totaal Exitlanden	276 402 000

Begroting/beleidsreïen/artikel/omschrijving	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011	Begroting/artikel	
Versterkte internationale rechtsorde en eerbiediging van mensenrechten					
1.1	Internationale rechtsorde	42 176	4 645	46 821	V-01.01
1.2	Mensenrechten	14 234	1 543	15 777	V-01.02
1.3	Internationale juridische instellingen	21 400	- 7 517	13 883	V-01.03
VenJ	Rechtshandhaving/Europol en Eurojust	32 677	- 7 344	25 333	VI-13.03.01
	Rechtshandhaving/NFI	500	9	509	VI-13.03.03
Totaal		110 987	- 8 664	102 323	
Vrede, veiligheid en conflictbeheersing					
2.1	Nationale en bondgenootschappelijke veiligheid	17 543	- 4 913	12 630	V-02.01
2.2	Bestrijding internationaal terrorisme	500	0	500	V-02.02
2.3	Non-proliferatie en ontwapening	6 678	3 925	10 603	V-02.03
2.5	Regionale stabiliteit en crisisbeheersing	125 233	19 803	145 036	V-02.05
2.6	Humanitaire hulpverlening	2 267	- 1 129	1 138	V-02.06
2.7	Goed bestuur	12 284	3 398	15 682	V-02.07
VenJ	Civ.crisisbeh.missies/uitz. politiefunctiearissen	0	62	62	VI-91.01.01/ 23.02.01
Defensie	Uitvoeren crisisbeheersingsoperaties (diverse operaties)	257 694	- 75 592	182 102	X-20
Totaal		422 199	- 54 446	367 753	
Versterkte Europese samenwerking					
3.2	Ondersteuning bij pre- en postaccessie	9 428	- 7 276	2 152	V-03.02
3.4	Nederlandse positie in de EU	3 145	715	3 860	V-03.04
3.5	Raad van Europa	9 303	377	9 680	V-03.05
Toerek.	EU-begroting	75 733	0	75 733	Toerekening
Totaal		97 609	- 6 184	91 425	
Meer welvaart en minder armoede					
4.1	Handels- en financieel systeem	18 125	- 7 147	10 978	V-04.01
4.2	Armoedebestrijding	2 500	3 261	5 761	V-04.02
4.3	Ondernemingsklimaat ontwikkelingslanden	4 500	0	4 500	V-04.03
4.5	Nederlandse handels- en investeringsbevordering	6 660	- 821	5 839	V-04.05
VenJ	Effectieve besturing van het Justitieapparaat/WIPO	146	- 7	139	VI-91.01.01
Financiën	Mult. Ontw. Banken en Fondsen	0	71	71	IXB-04.20
IenM	Veiligheid goederenvervoer scheepvaart (IMO en CCR-Rijnvaart)	925	- 57	868	XII-33.02
	Veiligheid luchtvaart (ICAO en EASA)	1 565	- 327	1 238	XII-33.03
EL&I	IS opkomende markten	4 384	722	5 106	XIII-02.45
	Bijdrage UNWTO	226	- 226	0	XIII-03.10
	Algemeen (bijdragen aan int. instituten)	0	520	520	XIII-04.01
	Bijdrage aan diverse instituten	1 090	- 716	374	XIII-04.50
	Algemeen	14 119	32 547	46 666	XIII-05.01
	Verdere vrijmaking v/h intern. handels-/invest.verkeer en versterking v/d econ. rechtsorde	4 007	869	4 876	XIII-05.20
	Bevorderen van internationaal ondernemen	52 009	- 29 148	22 861	XIII-05.30
	Het gericht ondersteunen van het bedrijfsleven in kansrijke sectoren op zowel binnen- als buitenlandse markten	45 627	- 4 462	41 165	XIII-05.50
	Bijdrage aan internationale organisaties	2 501	- 519	1 982	XIII-10.30
	Internationale contributies/FAO	3 417	- 45	3 372	XIII-39.11
	Beheer van de natuur (Tropisch hout)	61	0	61	XIII-33.14
Totaal		161 862	- 5 485	156 377	
Toegenomen menselijke en sociale ontwikkeling					
5.2	Kennisontwikkeling	2 596	0	2 596	V-05.02
5.4	HIV/AIDS	1 493	1 873	3 366	V-05.04
5.6	Participatie civil society	0	0	0	V-05.06
OCW	Wetenschappelijk onderwijs	3 268	11	3 279	VIII-07.10
EL&I	Kennisontwikkeling en innovatie	0	160	160	XIII-36.15
VWS	WHO-partnerschap	6 000	- 426	5 574	XVI- 98.01.01
Totaal		13 357	1 618	14 975	

Begroting/beleidssterrein/artikel/omschrijving	Begroting 2011	Mutatie	Realisaties 2011	Begroting/ artikel	
Beter beschermd en verbeterd milieu					
6.1	Milieu en water	2 419	735	3 154	V-06.01
IenM	Integraal waterbeleid (Partners voor Water)	9 536	221	9 757	XII-31.01
	Weer, klimaat, seismologie, ruimtevaart (WMO)	709	145	854	XII-37.01
	Internationaal milieubeleid	3 970	- 1 492	2 478	XII-57.44
	Clean development mechanism	93 675	- 46 330	47 345	XII-57.48
	Bekostiging van externe uitvoeringsorganisaties	335	- 335	0	XII-61.89
EL&I	CO ₂ reductieplan-Joint Implementation	31 563	- 19 308	12 255	XIII-04.20
Totaal		142 207	- 66 364	75 843	
Welzijn en veiligheid van Nederlanders in het buitenland en regulering van het personenverkeer					
7.1	Consulaire dienstverlening	16 809	- 2 871	13 938	V-07.01
7.2	Vreemdelingenbeleid	1 130	5	1 135	V-07.02
Totaal		17 939	- 2 866	15 073	
Versterkt cultureel profiel, positieve beeldvorming in en buiten Nederland					
8.1	Nederlandse cultuur	7 646	- 1 310	6 336	V-08.01
8.2	Cultureel erfgoed	2 736	1 119	3 855	V-08.02
8.3	Draagvlak Nederlands buitenlands beleid	25 284	- 4 425	20 859	V-08.03
8.4	08.04 Vestigingsklimaat int. organisaties in Nederland	55	177	232	V-08.03
OCW	Cultuur: overig	904	- 167	737	VIII-08.11
	Cultuur: overig	5 666	968	6 634	VIII-14.01/ 02/04
Totaal		42 291	- 3 638	38 653	
Overige uitgaven					
9.1	Geheim	0	10	10	V-9.1
10.1	Nominaal en onvoorzien	62 261	- 62 165	96	V-10.01
11.1	Apparaatsuitgaven	562 226	- 73 555	488 671	V-11.01
Div. dept.	Attachés	55 288	- 1 980	53 308	Div. Begrotingen
Totaal		679 775	- 137 690	542 085	
Totaal non-ODA		1 688 226	- 283 719	1 404 507	